

ABSTRACTS – ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Ε. ΤΣΙΤΣΙΜΠΑΚΟΥ-ΒΑΣΑΛΟΥ, *Παπ. Οξυρ. 3876. Αποσ. 1-24: Ο μύθος του Μελεάγρου.*

Η εργασία αυτή κινείται σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο, η έρευνα επικεντρώνεται στο στησιχόρειο κείμενο (κυρίως στα αποσπ. 2 και 4) με πρωταρχικό στόχο την κατανόηση της μυθοπλασίας του Στησιχόρου, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από τη διήγηση και την εμπλοκή θεοτήτων, συγκεκριμένα του Ενυάλιου και της Τριτογένειας Αθηνάς, στο πλαίσιο του μύθου του Μελεάγρου. Η συμμετοχή της Άρτεμης δεν σχολιάζεται ως αυτονόητη, μια και καταγράφεται σε όλες τις παραλλαγές του μύθου, συμπεριλαμβανομένης και της προκειμένης.

Η συμβολή της κριτικής του κειμένου στην προσέγγιση αυτή είναι προφανής. Αξιολογούνται οι προτάσεις για την αποκατάσταση του αποσπ. 2. 6, ενώ το αποσπ. 4. 4-5, ύστερα από συνεκτίμηση των δεδομένων του κειμένου, αλλά και του ύφους του ποιητή, συμπληρώνεται ως εξής: ποτέ[ει]πε θ[όος / δέ κιών / ἄγγελο]ς.

Στο δεύτερο επίπεδο, καταβάλλεται προσπάθεια μερικής έστω σχιαγράφησης της στησιχόρειας παραλλαγής του μύθου του Μελεάγρου. Τα θέματα που διερευνώνται είναι δύο: ο αριθμός των αδελφών της Αλθαίας και η χρήση του μοτίβου του δαυλού ή της κατάρας. Το σπαραγμένο κείμενο επιτρέπει ασφαλή τοποθέτηση στο πρώτο θέμα, ενώ για το δεύτερο επιτρέπει μόνο εικασίες. Ελλείπει κάθε άμεσης ή έμμεσης σχετικής μαρτυρίας, η επιχειρηματολογία μας στηρίζεται αφενός στην αξιοποίηση των διάσπαρτων μαρτυριών που συνδέουν τον Στησίχορο με τον Φρόνιχο και τον Αισχύλο, τους αρχαιότερους γνωστούς χρήστες του μοτίβου του δαυλού, και αφετέρου στην αναγνώριση της ποιητικής φυσιογνωμίας του Στησιχόρου. Τα ποιητολογικά του χαρακτηριστικά, όπως η αξιοθαύμαστη ηθογραφική του ικανότητα, η εμμονή του σε τραγικά διλήμματα και σε δυναμικές, συνήθως επικίνδυνες, γυναικείες μορφές, σε συνδυασμό με τη σπουδαιότητα της φωτιάς στη λατρεία της Αιτωλικής Άρτεμης Λαφρίας, ενισχύουν την υπόθεση ότι ο Στησίχορος αναγνώρισε και αξιοποίησε στο ποίημά του τις δραματικές δυνατότητες του μοτίβου του δαυλού.

I. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ, Αναζητώντας το χέρι του I. Ζωναρά στο Λεξικό του *Tittmann*.

Η χειρόγραφη παράδοση θέλει τον I. Ζωναρά συντάκτη του ομώνυμου Λεξικού, το οποίο είναι επίσης γνωστό ως Λεξικό του Tittmann από το όνομα του εκδότη του. Το άρθρο αυτό επιχειρεί να ανασκευάσει τις απόψεις, Γερμανών, ιδίως, βυζαντινολόγων οι οποίοι έχουν αμφισβητήσει την πατρότητα του Ζωναρά και να επιστήσει την προσοχή των μελετητών σε στοιχεία τα οποία συνηγορούν υπέρ της γνησιότητας του έργου. Τα στοιχεία αυτά συνοψίζονται στα εξής:

α) Το Λεξικό δεν συντάχθηκε υποχρεωτικά ύστερα από τον θάνατο του Ζωναρά και η θεωρεία η οποία τοποθετεί τη συγγραφή του μετά το 1204 δεν ευσταθεί. Είναι αλήθεια ότι ορισμένα λήμματα φέρουν τη σφραγίδα συγγραφέων του ύστερου 12ου αιώνα, όπως του Τζέτζη και πιθανώς και άλλων, ωστόσο με βάση ενδείξεις που προέρχονται κυρίως από τη χρονογραφία του Ζωναρά μπορούμε να υποθέσουμε πως η δράση του ιστορικού επεκτεινόταν ως τα χρόνια της βασιλείας του Μανουήλ Α΄ Κομνηνού και συνεπώς άγγιζε τα τέλη του 12ου αιώνα.

β) Πολλοί ορισμοί του Λεξικού, κυρίως δικανικοί όροι ή λέξεις-δάνεια από τη λατινική, είναι κατά λέξη αντιγραφές από αντίστοιχους ορισμούς που απαντούν στο corpus των σχολίων του Ζωναρά στους Συνοδικούς κανόνες. Οι αντιγραφές αυτές είναι πολύ πιο ουσιώδεις και εκτενείς από ό,τι παραδέχονται ο Alpers και ο Tittmann και, αν μη τι άλλο, φανερώνουν ότι ο συντάκτης του Λεξικού είχε πλήρη γνώση και έκανε σαφή χρήση των ορισμών του Ζωναρά.

γ) Ύστερα από προσεκτική γλωσσική ανάλυση της χρονογραφίας του Ζωναρά, ο μελετητής διαπιστώνει ότι το Λεξικό όχι μόνο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως πολύτιμο γλωσσάρι της χρονογραφίας, αλλά επιπλέον τα δύο έργα έχουν κοινό μεγάλο αριθμό λέξεων, φράσεων, παροιμιών και ετυμολογιών που δεν απαντούν αλλού.

δ) Η σπουδαιότερη όμως διαπίστωση είναι πως ο ίδιος ο Ζωναράς είχε λεξικογραφικά ενδιαφέροντα, τα οποία διακρίνει κανείς στις διάφορες πληροφορίες (ετυμολογικής φύσεως και μη) που μεταφέρει αυτολεξεί από το λεξικό της Σούδας στη χρονογραφία του. Εάν μάλιστα λάβουμε υπόψη μας πως ο συντάκτης του Λεξικού έχει επανειλημμένως χρησιμοποιήσει ως πηγή του τη Σούδα, τότε η απόσταση μεταξύ του λεξικογράφου και του Ζωναρά μικραίνει. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως το Λεξικό του Tittmann είναι ένα αξιόλογο έργο το οποίο συνδυάζει πλούτο λημμάτων με σύντομους και περιεκτικούς ορισμούς, ξεφεύγει πολύ από ένα συμπίλημα λέξεων και αξίζει να προσεχθεί περισσότερο από τους φιλόλογους.

- I. D. POLEMIS, *The Second Royal Speech of Theodoros Metochitis and the Campaigns of Andronikos II Palaiologos in Asia Minor.*

In this article the problem of dating the second royal speech of Theodoros Metochitis is examined. It is claimed that the author is referring to the campaign of emperor Andronikos II in Asia Minor, which took place in the years 1290-1293, and not to an older enterprise of the same emperor, as was claimed recently by A. Failler.

- P. VASILEIOU, *Critical Observations on the «Παιδιόφραστος διήγησις».*

The article demonstrates a) the humorous nature of the work and b) that both the prologue (vv. 1-10a) as well as the part of the work making up the epilogue (vv. 1003-1079) are later additions. Alterations are also made to the Table of the structure of the work, as drawn up by I. Tsavaris, and a transposition is identified (made by some copyist) of verses 240-259, with a suggestion for their restoration to their proper position. Finally, suggestions are made for emendations and corrections to particular verses of the work.

- L. VARELAS, *The Fortunes of Bertoldo and Bertoldino in translation in modern Greece. The case of Kostas Kairofýlas.*

The present article demonstrates that the twenty years from 1923 to 1943 were particularly favourable for the fortunes of *Bertoldo* and *Bertoldino* in Greece. Apart from the bibliographically well-known translations of 1923 and 1943 by K. Kairofýlas, there is, in addition, the information that both works were adapted and published anonymously in an Athenian newspaper at the end of 1937 and beginning of 1938.

The article begins with a detailed description of the 1923 and 1943 editions and offers comments on the differences they present. As regards the 1943 edition, the view is maintained that the general ideological and political climate motivated the republication of *Bertoldo*.

The editions of 1923 and 1943 are then compared with the Italian original (text) and with the older Venice edition, and the translation techniques of Kairofýlas are presented. The conclusion reached is that Kairofýlas, translates from the Italian original with slight adaptations. He does, however, take into account the older Greek edition from Venice. Moreover, where it has been felt necessary, corrections have been made to the recent bibliographies on the Modern Greek fortunes of *Bertoldo* and *Bertoldino*.

A. ΑΡΓΥΡΙΟΥ, *Η περίεργη ομιλία ενός Αθηναίου διδασκάλου (1669), όπως μας την παρέδωσε ο Sieur de La Guilletière.*

Το ταξιδιωτικό αφήγημα *Αθήνα αρχαία και νέα* (Παρίσι 1675) του Sieur de La Guilletière περιέχει (βιβλίο Γ', σσ. 238-248) μια περίεργη ομιλία, που υποτίθεται ότι εξεφώνησε, την Κυριακή 24 Απριλίου 1669, στο σχολείο της Αθήνας, ο ιερομόναχος Δαμασκηνός. Σκοπός της ομιλίας ήταν να αντικρούσει τους σοφούς Φράγκους επισκέπτες, των οποίων ο θαυμασμός για τους αρχαίους Έλληνες μόνο με την περιφρόνησή τους για τους σύγχρονους τους Έλληνες θα μπορούσε να συγκριθεί.

Τα προβλήματα που παρουσιάζει η μελέτη του χειμένου αυτού είναι πολλά. Αν υποθέσουμε ότι ο La Guilletière είναι ένα φανταστικό πρόσωπο και ότι το ταξίδι που αφηγείται δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, τότε πώς το κείμενο του λόγου περιήλθε στα χέρια του Guillet, του πραγματικού συγγραφέα του βιβλίου; Κι αν ο Δαμασκηνός δεν εξεφώνησε την ομιλία, είναι άραγε ο συγγραφέας της ή το κείμενο αυτό γράφτηκε από τους καπουκίνους ιεραποστόλους που ήταν εγκατεστημένοι στην Αθήνα από το 1659; Και σε τι απέβλεπε το εγχείρημά τους;

Το σπουδαιότερο πρόβλημα που θέτει η παράδοση αυτή ομιλία είναι αναπόφευκτα το ιδεολογικό της περιεχόμενο. Στα 1669, οι άπιστοι Τούρκοι και οι χριστιανοί Φράγκοι διεξάγουν τον τελευταίο μεγάλο πόλεμο μεταξύ τους σε ελληνικά εδάφη και τα βλέμματα όλου του κόσμου είναι στραμμένα στα τείχη του Χάνδακα. Για τον λόγο ακριβώς αυτόν το ιδεολογικό περιεχόμενο της ομιλίας προκαλεί μεγάλη έκπληξη στον αναγνώστη. Το ερώτημα που τίθεται είναι: Ο αποδιδόμενος στον ιερομόναχο Δαμασκηνό λόγος εκφράζει το ιδεολογικό πιστεύω της πολιτικής και θρησκευτικής σκέψης μιας ορισμένης μερίδας του ορθόδοξου κόσμου; Μήπως απεναντίας, είναι κατασκεύασμα των ίδιων των «Φράγκων», οπότε πρέπει να εξετάσουμε τους ειδικούς λόγους που ώθησαν τον πραγματικό συγγραφέα της ομιλίας να συντάξει το ψευδώνυμο κείμενο;

M. D. POLYVIΟΥ, *Cesare Daponte and the depictions of new martyrs in the katholikó of the Monastery of Xeropotamou.*

The katholikó (main church) of the Monastery of Xeropotamou was decorated with wall-paintings in 1783, on the basis of an iconographical programme put together by the well-known scholar-monk Cesare Daponte. The iconography of the inner narthex is original in that it presents, apart from the set subjects, 34 representations of new martyrs, 32 of which cover the four pillars which divide the space of the inner narthex *per se* from that of the chapels on either side. Identification of the sources used as the basis for the choice of the new martyrs represented has been made possible

thanks to certain references by Cesare himself, from which it appears that these were, on the one hand, certain cases which he recorded himself, either from direct, personal experience, or from oral information, and on the other, a written collection of martyrdoms belonging to his friend Papa-Ionás, a monk at Kavsokalývia. Depictions of individual new martyrs were a well-known, if not very common, phenomenon of the period, with obvious symbolism, often emphasised even more by their depiction on pillars, given that the new martyrs were called pillars of the Church. In the case of the katholikó of the Monastery of Xeropotamou, it is clear that the host of persons depicted and the location of the scenes reveals a conscious effort on the part of Cesare to impart greater significance to the symbolism, enriching the established subject matter and expressing the spirit of Hellenism of the age, which was beginning to have confidence in itself and was no longer content with complete devotion to tradition.

ATHINA VOGIATZOGLU, *Another look at Greek surrealism: parodies, 1939-45.*

The present article examines parodies of poems by Embirikos and Engonopoulos, written by the post-symbolist poets Napoleon Lapathiotis and Kostas Ouranis as well as by the editor of *Μουσικά Χρονικά* Sophia Kentavrou.

Apart from accounting for the reception of the Surrealist movement in Greece, these parodies are of special interest in themselves due to the unequal degree of their success. In the case of Lapathiotis, we have a highly distorted version (grotesque) of the poetic modes of Embirikos' *Υψικάμινος* (*Blast Furnace*), with a distinct satirical flavour. Ouranis attempts a rather simple imitation of *Υψικάμινος*, while he appears to rationalize the self-parodying spirit and demonically playful style of Engonopoulos' early collections of poetry. Finally, Sophia Kentavrou (who signs her parodies as Tauria Sofenkou), given that she was not a poetess herself, was, to some extent, free of restrictive poetical beliefs and thus created a series of parodies of *Υψικάμινος* which display an acute poetic feeling and recreate resourcefully the lyrical modes of the early Embirikos.

NOTES

Δ. Ι. ΙΑΚΩΒ, 'Αψευδεῖς ὁῖστοί. — Το επίθετο ἀψευδής ως προσδιορισμός του βέλους είναι (κατά τον Gow και τον Page που σχολιάζουν το επίγραμμα του Απολλωνίδη Παλ. Ανθ. 9, 265) αμάρτυρο. Για να κατανοήσουμε τη χρήση του

πρέπει να θυμηθούμε την ομηρική συμπλοκή ἔπεα πτερόεντα, όπου το επίθετο παραπέμπει στο φτερωτό βέλος, και επιπλέον να επικαλεστούμε τη συχνή παρομοίωση του λόγου με βέλος ή άλλο όπλο, καθώς και τα επίθετα που συνοδεύουν, χωρίς διάκριση, τόσο το βέλος όσο και τον λόγο. Με αυτά κατά νου γίνεται, χωρίς καμιά απολύτως δυσκολία, κατανοητή η χρήση του ἄψευδής με τη σημασία «εύστοχος».

A. D. MAVROUDIS, *Galen, Περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων 2*. — A critical examination is made of the passage in Galen *Περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων 2* [XIX 17, 1-3 K. = Gal. scr. min. II, σ. 97, 20-23 M. = Deichgräber, *Empirikerschule*, frg. 23a, vv. 15-17]: τοὺς οὖν ὑφ' ἑκατέρου λόγους [...] καὶ τοῦτ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἐξέπεσεν ἐμοῦ μηδὲν εἰδότος αὐτό. The phrase transmitted as ἐμοῦ μηδὲν εἰδότος αὐτό which is problematic in relation to its context might, for reasons of meaning and syntax, be rendered: ...ἐμοῦ μηδενὶ δόντος αὐτό.

M. ZAFEIRIOU, *Inscriptions of the Christian East*. — A supplementary reading of partially preserved inscriptions in mosaics in Epirus (Aghioi Saranta and Lychnidos) and Syria (Dibsi Faraj) provides further examples of the presence of Biblical references in inscriptional texts (Psalms 41.2, 42.4, 117.20), a phenomenon which was quite common in Early Christian building inscriptions. Finally, the depiction of one of the four rivers of Paradise, Pishon (Φισών), is recognised in the second of the two Syrian mosaics under examination (Museum of Aleppo), despite the confusion which might arise through the mistaken rendition of the name («Portrait of Philon»).

P. VASILEIOU, *Lucian's Λούκιος ἡ ὄνος as a source for the Φυλλάδα του γαδάρου*. — It is demonstrated that certain passages in Lucian's *Λούκιος ἡ ὄνος* are direct (or indirect) sources for vv. 5-24 of the *Φυλλάδα του γαδάρου*.

P. SOTIROUDIS, *Codex 522 of the National Library of Greece*. — The subject of this article is the detailed description (codicological and in terms of content) of cod. no. 522 of the National Library of Greece (16th cent.). It is a codex of mainly ascetic content. Apart from the numerous narratives and sayings of the desert Fathers, the texts which are of considerable extent are the following: the *Fifty Chapters* and *Song of Songs* by Saint Neophytos the Recluse, a *Life of Saint Philaretos the Merciful*, the *Lausaicon* by Palladius, a *Homily on the Dormition of the Mother of God* by Archbishop Ioannis of Thessaloniki and the *Teachings* of Abba Dorotheos.

N. KONOMIS, *Tragedy and Comedy?* — In this note, a general appraisal is given of the book by G. Xanthakis-Karamanos, *Παράλληλες εξελίξεις στη Μετακλασσική (4ος π.Χ. αι.), Τραγωδία και Κωμωδία*, 2nd augmented edition, Athens 1991, and especially of the claim by the author that the dramatic texts edited on pp. 64-100 are the result of «her own collation of all mss». Inspection reveals that nowhere is it discernible that the author has adduced any new reading, or even the correction of any misreading by previous editors, and that the whole of the information for her *apparatus criticus* is derived from previous editors. In the postscript, the review of this work by G. Giangrande (Mus. Phil. Lond. 9, 1992, 18-19) is criticised as being both partial and fanciful.